

Burgerparticipatie in de openbare ruimte

Juni, 2014

Uitgave : Team Kennis en Verkenning
Naam : M. Hofland
Telefoonnummer : 0570-693317
Mail : m.hofland@deventer.nl



Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Kader	3
1.2	Onderzoeksverantwoording	3
1.3	Leeswijzer	4
2	Burgerparticipatie	5
2.1	Initiatief nemen ter verhoging niveau onderhoud openbare ruimte eigen buurt	5
2.2	Activiteit en frequentie	6
2.3	Zelfbeheer	7
3	Uitkomsten verklarende analyses	8
4	Belangrijkste conclusies	9
5	Aanbevelingen	10
5.1	Faciliteren	10
5.2	Informereren	10
5.3	Belonen	11
5.4	Sociale cohesie	12

1 Inleiding

1.1 Kader

In het voorjaar van 2014 heeft team Kennis & Verkenning in opdracht van de programmamanager Leefomgeving onderzoek gedaan naar burgerparticipatie in de openbare ruimte. Aanleiding voor het onderzoek was de ontwikkeling en discussie over de participatiemaatschappij.

1.2 Onderzoeksverantwoording

Voor dit onderzoek zijn uit het bevolkingsbestand van de gemeente willekeurig 4.905 inwoners van 18 jaar en ouder geselecteerd. Zij zijn benaderd met het verzoek een schriftelijke of digitale vragenlijst in te vullen. Van de benaderde 4.905 respondenten hebben 1.719 respondenten de vragenlijst ingevuld, waardoor de respons 35% is. Van de 1.719 respondenten die een vragenlijst hebben ingevuld deed 13% dit digitaal en 87% schriftelijk. Niet alle vragenlijsten zijn correct ingevuld. De uiteindelijke dataset bestaat uit 1.598 respondenten. Dat aantal is voldoende is om statistisch betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Voor dit onderzoek was het van belang dat de buurten van de gemeente Deventer goed vertegenwoordigd waren in de steekproef. Om deze reden zijn eerst vijftien buurten geselecteerd en vervolgens de respondenten in deze buurten. De buurten die in de steekproef zitten zijn: De Hoven, Schrijversbuurt, Oudegoedstraat, Rielersweg-Oost en Rielersweg-West (hierna tezamen genoemd Voorstad Oost), Borgele, Rollecatekwartier, Landsherenkwartier, Knutteldorp, Groot Douwel, Colmschaterenk, 't Bramelt, Op den Haar, Het Fetlaer en Spijkvoorder Enk, Essenerveld en Dorp Diepenveen. De respons per buurt staat in tabel 1.2.1 weergegeven.



Tabel 1.2.1 Responsoverzicht

buurt	vragenlijsten verstuurd (aantal)	retour schriftelijk (aantal)	retour digitaal (aantal)	responsratio (percentage)
De Hoven	295	81	22	34,9
Schrijversbuurt	365	107	14	33,2
Oudegoedstraat	365	121	9	35,6
Voorstad Oost	365	97	9	29,0
Borgele	295	94	13	36,3
Rollecatewartier	265	89	13	38,5
Landsherenkwartier	405	92	7	24,4
Knutteldorp	365	114	12	34,5
Groot Douwel	365	111	18	34,3
Colmschaterenk	315	112	19	41,6
't Bramelt	315	89	14	32,7
Op den Haar	295	109	23	44,7
Het Fetlaer en Spijkvoorder Enk	315	78	22	31,8
Essernerveld	315	116	15	41,6
Dorp Diepenveen	265	87	12	37,4
totaal	4.905	1.497	222	35,0

Bron: Gemeente Deventer 2014

Autochtonen, ouderen en mensen met een koopwoning zijn in de steekproef oververtegenwoordigd. Er is geen weegprocedure toegepast om deze oververtegenwoordiging te corrigeren. In plaats hiervan zijn deze kenmerken meegenomen als controle-variabelen.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk twee zal worden ingegaan op verschillende aspecten van burgerparticipatie in de openbare ruimte. Vervolgens zal in het derde hoofdstuk worden ingegaan op de verklarende analyses. Hoofdstuk vier bevat de belangrijkste conclusies en in het laatste hoofdstuk zullen de aanbevelingen worden besproken.

Dit rapport is een samenvatting van het afstudeeronderzoek 'Burgerparticipatie in de openbare ruimte. Een onderzoek naar de bereidheid van de bewoners van de gemeente Deventer om verantwoordelijkheid te nemen voor het onderhoud van de openbare ruimte in hun buurt'. Deze is op te vragen via m.hofland@deventer.nl.

2 Burgerparticipatie

2.1 Initiatief nemen ter verhoging niveau onderhoud openbare ruimte eigen buurt

In de vragenlijst over burgerparticipatie in de openbare ruimte is aan de respondenten de vraag gesteld hoe zij in het algemeen staan tegenover het idee dat zij zelf initiatief kunnen nemen om het onderhoudsniveau van de openbare ruimte in hun eigen buurt te verhogen.

Tabel 2.1.1 Initiatief nemen ter verhoging niveau onderhoud openbare ruimte eigen buurt

buurt	positief (%)	niet positief (%)
Voorstad Oost	41	59
Rollecatekwartier	37	63
Oudegoedstraat	37	63
De Hoven	35	65
Colmschaterenk	32	68
Essenerveld	30	70
Landsherenkwartier	30	70
Borgele	29	71
Dorp Diepenveen	29	71
Knutteldorp	28	72
Het Fetlear en Spijkvoorder Enk	28	72
Groot Douwel	27	73
't Bramelt	26	74
Op den Haar	25	75
Schrijversbuurt	22	78
totaal	30	70

Bron: Gemeente Deventer 2014

Uit tabel 2.1.1 blijkt dat 30% van de bewoners van de gemeente Deventer positief aankijkt tegen het zelf initiatief nemen ter verhoging van het onderhoudsniveau van de openbare ruimte in de eigen buurt. In de buurt Voorstad Oost zijn de bewoners het meest positief (41%). Het minst positief zijn de bewoners van de Schrijversbuurt; 22% van de bewoners kijkt positief aan tegen het zelf initiatief nemen ter verhoging van het onderhoudsniveau van de buurt. In nieuwbouwbuurtten zijn bewoners gemiddeld het minst positief.



2.2 Activiteit en frequentie

Nu duidelijk is welk percentage bewoners in de verschillende buurten positief aankijkt tegen het nemen van initiatief ter verhoging van het onderhoudsniveau van de openbare ruimte in de eigen buurt, zal met een tweede tabel inzichtelijk worden gemaakt of het voor de respondenten nog verschilt of het om het onderhouden van groen gaat of om het opruimen van zwerfafval. Hierbij zal ook worden gekeken of de frequentie, af en toe of regelmatig, er nog toe doet.

Tabel 2.2.1 *Initiatief nemen ter verhoging niveau onderhoud openbare ruimte, verdeeld naar activiteit en frequentie*

buurt	groen onderhouden		zwerfafval opruimen	
	af en toe (%)	regelmatig (%)	af en toe (%)	regelmatig (%)
Voorstad Oost	15	10	30	19
Rollecatekwartier	11	6	22	7
Oudegoedstraat	7	6	18	14
De Hoven	14	7	27	9
Colmschaterenk	9	8	23	11
Essenerveld	12	7	19	13
Landsherenkwartier	4	1	13	6
Borgele	5	2	20	11
Dorp Diepenveen	11	8	23	19
Knutteldorp	5	3	12	10
Het Fetlear en Spijkvoorder Enk	10	7	19	12
Groot Douwel	8	7	22	14
't Bramelt	5	2	10	4
Op den Haar	9	6	20	11
Schrijversbuurt	8	4	16	10
totaal	9	6	20	11

Bron: Gemeente Deventer 2014

Uit tabel 2.2.1 blijkt dat het percentage bewoners van de gemeente Deventer dat zwerfafval wil opruimen in de eigen buurt gemiddeld hoger ligt dan het percentage bewoners dat groen in de eigen buurt wil onderhouden (respectievelijk 16% en 8%). Ook blijkt dat het percentage bewoners dat af en toe het zwerfafval op wil ruimen of af en toe groen wil onderhouden gemiddeld hoger ligt dan het regelmatig uitvoeren van deze activiteiten. Op alle fronten is het weer de buurt Voorstad Oost waar men percentueel gezien het hoogste scoort.

2.3 Zelfbeheer

Aan de respondenten werd verder gevraagd hoe zij tegenover het idee van zelfbeheer staan. Hierbij werd uitgelegd dat er in Nederland experimenten zijn waarbij bewoners zeggenschap krijgen over de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte in hun buurt. Bewoners kunnen dan, met gemeentelijk geld, de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte in hun buurt op een afgesproken niveau zelf uit (laten) voeren.

Tabel 2.3.1 Zelfbeheer

buurt	positief (%)	neutraal (%)	negatief(%)	weet niet(%)
Voorstad Oost	39	20	23	7
Rollecatekwartier	24	32	37	7
Oudegoedstraat	32	31	27	9
De Hoven	38	33	24	5
Colmschaterenk	23	31	36	10
Essenerveld	15	50	29	6
Landsherenkwartier	28	29	24	19
Borgele	25	36	26	14
Dorp Diepenveen	17	40	30	13
Knutteldorp	25	41	21	13
Het Fetlear en Spijkvoorder Enk	11	33	50	7
Groot Douwel	24	35	32	9
't Bramelt	17	37	39	7
Op den Haar	17	36	38	9
Schrijversbuurt	19	37	33	11
totaal	23	36	31	10

Bron: Gemeente Deventer 2014

Uit tabel 2.3.1 blijkt dat 23% van de bewoners van de gemeente Deventer positief aankijkt tegen zelfbeheer. Men is het meest positief in Voorstad Oost (39%) en het minst positief in Het Fetlaer en Spijkvoorder Enk (11%). Opvallend is dat de bewoners van Voorstad Oost ook het meest positief zijn over het zelf initiatief nemen ter verhoging van het onderhoudsniveau van de openbare ruimte in de buurt. De bewoners uit nieuwbouwbuurten zijn nu ook weer het minst positief.

Van de Deventernaren kijkt 36% neutraal aan tegen het idee van zelfbeheer. Het percentage bewoners dat neutraal tegen zelfbeheer aankijkt is het hoogst in Essenerveld (50%) en het laagst in Landsherenkwartier (29%). Gemiddeld in Deventer wordt er door 31% van de bewoners negatief aangekeken tegen zelfbeheer. Het percentage bewoners dat negatief aankijkt tegen zelfbeheer ligt het hoogst in Het Fetlear en Spijkvoorder Enk (50%) en het laagst

in Knutteldorp (21%). Van de bewoners van de gemeente Deventer weet 10% niet wat van zelfbeheer te moeten vinden, of heeft er geen mening over. Dit percentage ligt het hoogst in Landsherenkwartier (19%) en het laagst in De Hoven (5%).

3 Uitkomsten verklarende analyses

Naast de beschrijvende analyses zijn er voor dit onderzoek ook logistische regressie analyses uitgevoerd. Uit deze analyses¹ blijkt dat de bewoners van de gemeente Deventer verschillende motieven hebben die de kans op het nemen van verantwoordelijkheid voor het onderhoud van de openbare ruimte vergroten. Dit zijn doelgerichte motieven (het contact tussen de bewoners willen verbeteren, willen bijdragen aan de leefbaarheid van de buurt of de reputatie van de buurt willen verbeteren), sociale motieven (het een leuke activiteit voor de buurt vinden), plichtsgebonden motieven (het je burgerplicht vinden) en eigenbelang (ontevreden zijn over het onderhoudsniveau van de buurt en het belangrijk vinden dat de buurt er netjes uitziet). Verder blijkt dat opleidingsniveau en ervaren sociale cohesie in de buurt van invloed zijn op de mate van verantwoordelijkheid nemen voor het onderhoud van de openbare ruimte in de eigen buurt. Hoe hoger iemand opgeleid is, hoe groter de kans op het nemen van verantwoordelijkheid. Deze kans wordt ook groter naarmate men meer sociale cohesie in de buurt ervaart.

¹ In dit rapport worden alleen de uitkomsten van de verklarende analyses kort besproken. Voor meer informatie over logistische regressie analyse en bijbehorende tabellen verwijs ik u naar de master thesis 'Burgerparticipatie in de openbare ruimte. Een onderzoek naar de bereidheid van de bewoners van de gemeente Deventer om verantwoordelijkheid te nemen voor het onderhoud van de openbare ruimte in hun buurt'.



4 Belangrijkste conclusies

- Ongeveer een derde van de bewoners van de gemeente Deventer is positief over eigen inzet in de openbare ruimte.
- Bewoners van de gemeente Deventer zijn positiever over het opruimen van zwerfafval dan over het onderhouden van groen.
- Bijna een kwart van de bewoners van de gemeente Deventer is positief over zelfbeheer.
- De bewoners van Voorstad Oost zijn het meest positief over eigen inzet in de buurt.
- Bewoners van de gemeente zijn het meest bereid om het onderhoudsniveau van de buurt te verhogen wanneer zij daarmee het contact tussen de bewoners kunnen verbeteren, kunnen bijdragen aan de leefbaarheid van hun buurt of de reputatie van de buurt kunnen verbeteren. Bewoners zijn hier ook meer toe bereid wanneer zij vinden dat het hun burgerplicht is, wanneer zij het een leuke buurtactiviteit vinden, wanneer zij het belangrijk vinden dat de buurt er netjes uitziet of wanneer zij ontevreden zijn over het onderhoudsniveau van de buurt.
- Een goede sociale samenhang in de buurt heeft een positief effect op de bereidheid verantwoordelijkheid te nemen voor de openbare ruimte in de eigen buurt. Datzelfde geldt voor een hoger opleidingsniveau.



5 Aanbevelingen

5.1 Faciliteren

Aan de respondenten werd gevraagd wat de gemeente zou kunnen doen om initiatieven van bewoners tot een succes te maken. De respondenten konden kiezen uit verschillende categorieën, waaronder ook een 'anders, namelijk' categorie. De drie belangrijkste redenen zijn 'ophalen verzameld zwerfafval' (53,3%), 'ophalen van verzameld groenafval' (49,2%) en 'planten en zaden leveren' (26,4%). Uit deze antwoorden blijkt wel dat de bewoners het belangrijk vinden dat de gemeente initiatieven faciliteert. Dit is zeker ook in het belang van de gemeente omdat het helpt een voedingsbodem voor initiatieven te creëren. Wanneer praktische drempels, zoals het niet hebben van bepaalde materialen of de kosten van het storten van afval, worden weggenomen, wordt het makkelijker voor de bewoners om verantwoordelijkheid voor de openbare ruimte in de buurt te nemen.

Aanbeveling 1: Faciliteer

- Haal één keer in de maand door de bewoners verzameld zwerfafval op.
- Haal één keer in de maand door de bewoners van verzameld groenafval op.
- Lever planten, zaden en eventueel andere materialen, zoals veiligheidshesjes.

5.2 Informeren

Verder blijkt uit de open antwoorden die respondenten gaven op de vraag 'Hoe kan de gemeente Deventer bewoners stimuleren meer verantwoordelijkheid voor het onderhoud van de openbare ruimte in hun buurt op zich te nemen', dat het niet verstandig is om af te wachten of initiatieven omtrent het verhogen van het onderhoudsniveau van de openbare ruimte zich aandienen. Herhaaldelijk terugkomende antwoorden die worden genoemd binnen de 'overig' categorie laten zien dat de bewoners eerst meer willen weten over burgerparticipatie in de openbare ruimte. Wanneer van de bewoners verantwoordelijkheid wordt verwacht, in de vorm van initiatieven, moet de gemeente hen dit wel laten weten. Bewoners zullen door de gemeente geïnformeerd moeten worden over waarom zij verantwoordelijkheid voor de openbare ruimte moeten nemen. Het moet daarbij heel duidelijk zijn wat van de bewoners wordt verwacht en waarom. Hierbij moet zeker worden uitgelegd waarom het onderhouden van de openbare ruimte niet alleen een overheidstaak is en moet het voor de bewoners heel duidelijk zijn wat zij wel en niet (meer) van de gemeente kunnen verwachten.

Aanbeveling 2: Informeer

- Verstuur een informatiebrief naar alle bewoners van de gemeente. In deze brief kan kort en bondig worden uitgelegd wat de gemeente van de bewoners verwacht en wat de bewoners van de gemeente kan verwachten.
- Organiseer een informatieavond (voor deze avond kunnen de bewoners al in de brief worden uitgenodigd) waarbij de bewoners nogmaals geïnformeerd worden over burgerparticipatie in de openbare ruimte en er waarbij de bewoners de gelegenheid krijgen vragen te stellen.
- Zorg voor een online buurtenplatform. Op dit platform moeten de bewoners ideeën kunnen uitwisselen en activiteiten kunnen plannen. Meer informatie over een dergelijk platform is bijvoorbeeld te vinden op www.buurtschouw.nl.

5.3 Belonen

Om in kaart te brengen waarom mensen niet bereid zijn verantwoordelijkheid voor het onderhoud van de openbare ruimte op zich te nemen is er hier in de vragenlijst specifiek naar gevraagd. De respondenten kregen de vraag voorgelegd waarom zij niet op eigen initiatief zouden willen meewerken aan het verhogen van het onderhoudsniveau van de openbare ruimte. De respondenten op wie de vraag van toepassing was konden verschillende redenen aankruisen, of de categorie 'anders, namelijk' invullen. De antwoorden die het meest zijn gegeven zijn: 'omdat ik vind dat het een taak van de gemeente is' (39,2%), 'omdat ik er geen tijd voor heb' (31,5) en 'omdat ik er lichamelijk niet toe in staat ben' (15,4). Van de respondenten vulden 13,8% de 'anders, namelijk' categorie in. Herhaaldelijk terugkomende redenen binnen deze categorie zijn 'de leeftijd', 'we betalen hier belasting voor' 'hondenpoep' 'dit soort zaken komen steeds op dezelfde mensen neer' en 'uit principe geen rommel van anderen opruimen'. Deze beschrijvende analyses laten zien dat burgerparticipatie in de openbare ruimte (nog) geen vanzelfsprekendheid is. Zo vindt ruim één derde van de respondenten die de vraag invulde het onderhouden van de openbare ruimte puur een overheidstaak. Ook zijn er respondenten die hier naar eigen zeggen echt geen tijd voor hebben of er simpelweg lichamelijk niet toe in staat zijn. Aan gebrek aan tijd of lichamelijke beperkingen kan de gemeente weinig doen. Wel kan worden geprobeerd de meer sceptische bewoners van de gemeente Deventer te stimuleren meer verantwoordelijkheid voor het onderhoud van de openbare ruimte te nemen. Dit kan worden gedaan door in te spelen op de motivatie van de bewoners. Uit dit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat de kans op het nemen van verantwoordelijkheid voor het onderhoud van de openbare ruimte groter wordt, wanneer dit in het eigenbelang is.

Aanbeveling 3: Zet in op belonen

- Beloon bewoners voor initiatieven in de openbare ruimte. Hierbij kan worden gedacht aan een financieel voordeel voor de bewoners maar bijvoorbeeld ook aan beloningen die om minder financiële investering vanuit de gemeente vragen, zoals het uitreiken van een jaarlijkse prijs voor de netste buurt of een ander 'cadeau' voor de buurt.

5.4 Sociale cohesie

De onderzoeksbevindingen tonen aan dat de kans dat mensen verantwoordelijkheid nemen voor het onderhoud van de openbare ruimte groter wordt wanneer zij meer sociale cohesie in hun buurt ervaren. Het is dan ook verstandig maatregelen die de sociale cohesie in buurten kunnen versterken mee te nemen in de beleidsuitvoering. Met het verhogen van de sociale cohesie in buurten waar deze nu nog in mindere mate wordt ervaren, wordt een voedingsbodem voor burgerinitiatieven gecreëerd en deze burgerinitiatieven kunnen op zichzelf ook weer zorgen voor meer sociale cohesie. De initiatieven zorgen er namelijk voor dat buurtgenoten meer contact met elkaar hebben. Met het verhogen van de sociale cohesie wordt dus een zeer positieve vicieuze cirkel tot stand gebracht.

Aanbeveling 4: Investeer in sociale cohesie

- Put uit maatregelen die eerder al succesvol bleken in de gemeente, bijvoorbeeld het aanwijzen van kluspannen zoals is gedaan in Voorstad Oost.
- Stimuleer de organisatie van kleinschaligere activiteiten in buurten die er voor zorgen dat bewoners meer met elkaar in contact komen, zoals een buurtbarbecue of een sportmiddag.

Maatwerk

Dit onderzoek toont aan dat het belangrijk is dat de gemeente zich realiseert dat maatwerk nodig is. Uit dit onderzoek is gebleken dat de bereidheid om verantwoordelijkheid voor het onderhoud van de openbare ruimte te nemen niet in alle buurten gelijk is. Om te voorkomen dat er te veel ongelijkheid gaat bestaan tussen het onderhoudsniveau van de openbare ruimte in de verschillende buurten, zal de gemeente in sommige buurten extra moeten bijspringen

Aanbeveling 5: Zorg voor maatwerk

- In de nieuwbouwbuurten is de mate van bereidheid om verantwoordelijkheid te nemen voor het onderhoud van de openbare ruimte het laagst. Houdt hier rekening mee wanneer het beleid wordt uitgevoerd.
- Doe zelf meer aan het onderhoud van buurten waar relatief veel mensen wonen die niet kunnen participeren omdat ze er lichamelijk niet toe in staat zijn, of omdat ze er te oud voor zijn. Voorbeelden van deze buurten zijn Landsherenkwartier en Knutteldorp.

